

Staroirská báseň Pangur Bán

Lyrická báseň, kterou nazýváme jako Pangur Bán, se dochovala v tzv. Reichenauském rukopisu (*Reichenau Primer, Reichenauer Schulheft*; [MS 86a/1, fol. 1v](#)), který pochází ze začátku 9. století a který s největší pravděpodobností vznikl v klášteře na ostrově Reichenau. Dnes je tento rukopis, který obsahuje řadu irských textů, uložen v klášteře svatého Pavla v korutanském Lavanttal. Pangur Bán je jednou z nejznámějších staroirských básní, která si díky své nadčasovosti našla čtenáře nejen mezi současnými Iry. Je hojně překládána a dočkala se také filmové adaptace v animovaném filmu *The Secret of Kells* (2009).

Báseň je anonymní. Skládá ze z osmi strof složených v metru *deibhidhe*, jehož strofa se vyznačuje čtyřmi aliteračními verši o sedmi slabikách s nepřízvučnou slabikou v koncovém rýmu. Pojednává o soužití mnicha a kocoura, který se jmenuje Pangur. Toto jméno nebylo v Irsku obvyklé a zřejmě pochází z velšského označení pro „valcháře“ (*pannwr*), zatímco přívlastek *bán* znamená „bílý“. Báseň je *sofistikovanou reflexí Boží kreativity*,¹ která je vyjádřena střídavým porovnáváním prací. Zatímco mnich se věnuje psaní a poznávání, jeho kocour Pangur, který je asociovaný s gladiátorem se sítí, číhá na myši a statečně je loví. Přestože mnich považuje jeho lov za „*dětské umění*“, současně drobnými sebeironickými poznámkami podrývá i svoje „řemeslo“ a naznačuje, že oba svědomitě vykonávají práci, ke které mají největší vlohy. Mnich a kocour jsou na sobě nezávislí a nepřekázejí si, žijí v jedné domácnosti v dokonalé symbióze. Báseň je ceněna pro své literární kvality a je názorným svědectvím o raně středověké klášterní kultuře a kohabitaci tehdejšího člověka s domácím zvířetem.²

Co se týče následujícího překladu, mým prvotním záměrem bylo přebásnění, ale posléze jsem se přiklonil k co možná nejdoslovnějšímu překladu.

Messe ocus Pangur bán,
cechtar nathar fria saindán;
bíth a menma-sam fri seilgg,
mu menma céin im saincheird.

Já a bílý Pangur,
každý ve svém zvláštním umění;
jeho mysl je na lovu,
má vlastní mysl je u mého zvláštního řemesla.

Caraim-se fós, ferr cach clú,
oc mu lebrán léir ingnu;
ní foirmtech frimm Pangur bán,
caraid cesin a macdán.

Více než slávu miluji klid
u mé knihy, když usilovně hledám vědění;
bílý Pangur mi nezávidí,
on sám miluje dětské umění.

Ó ru-biam – scél cén scis –
innar tegdías ar n-oéndis,
táithiunn – dichríchide clius –
ní fris 'tarddam ar n-áthius.

Když jsme – ten příběh nás neomrzí –
spolu sami v našem domě,
máme – je to nekonečná hra –
něco, na čem můžeme uplatnit naše dovednosti.

1 Viz TONER, Gregory (2009). „Messe ocus Pangur Bán“: structure and cosmology. In: *Cambrian Medieval Celtic Studies* 57, 1–22.

2 Pro detailnější popis viz např. CRANE, Susan. Pangur Bán. In: *Animal Encounters: Contacts and Concepts in Medieval Britain*, Philadelphia 2013: 12–23.

Gnáth-huaraib ar greassaib gal glenaid luch ina lín-sam; os me, du-fuit im lín chéin dliged ndoraid cu n-dronchéill.	Čas od času je běžné, že se myš po chrabrých skutcích chytí do jeho sítě, a pokud jde o mne, do mé sítě padá složitý výraz s obtížným významem.
Fúachaid-sem fri freaga fál a rosc a nglése comlán; fúachimm chéin fri fégi fis mu rosc réil, cesu imdis.	Svým velmi bystrým okem míří směrem ke zdi; já svým jasným okem mířím k horlivosti vědění, přestože je velmi mdlé.
Fáelid-sem cu n-déne dul, hi nglen luch ina gérchrub; hi-tucu cheist n-doraid n-díl, os mé chene am fáelid.	Raduje se z rychlého pohybu, když se do jeho ostré pracky chytí myš; i já se raduji, když rozumím drahé složitě otázce.
Cia beimini amin nach ré ní derban cách a chéle; mait le cehtar nár a dán subaighthiud a óenurán.	Můžeme být takoví pořád, a přesto jeden druhému nepřekáží; každý z nás dvou má rád své umění a baví se sám.
Hé fesin as choimsid dáu in muid du-n-gní cach óenláu; do thabairt doraid du glé for mumud céin am messe.	Sám je mistrem práce, kterou dělá každý den; zatímco já vykonávám vlastní práci, vnáším jas do nejasností.

Báseň Pangur Bán byla do češtiny již několikrát přeložena. V této práci budu citovat dva slušné překlady. První pochází z knihy Nancy Farmerové *Blažené ostrovy*.³ Předpokládám, že jde o druhopřeklad z angličtiny, čemuž naznačuje volba slov. Jde o populární překlad, který může ocenit široká veřejnost.

Já i Pangur Bán, můj druh
oba splácíme svůj dluh
lovit myši on má rád moc;
já lovím slova po celou noc.

On na zeď své očko upírá,
jak šelma mazaná, lítá, zlá;
a na zeď vědění zas já
házím moudrosti své hrách.

Lepší než chvála lidská snad
je sedět u stolu a psát.
Pangur mi potíže nedělá,
i on pracuje, co to dá.

Když myška z nory vyrazí,
Pangura štěstím zamrazí!
Však jaké štěstí já to znám,
když postavím se pochybám!

Je na nás radost pohledět,
jak zapomenem na svět hned,
když úkoly své doma plníme,
zabavit svou mysl hledíme.

Tak v míru žijem oba dva,
Pangur Bán, můj druh, a já.
Naším štěstím je, co umíme,
on má dary své a já zas své.

Častokrát myška se zatoulá
do drápů hrdinného kocoura;
častokrát rybáři myšlenek mých
polapí význam ve svou síť.

Trénoval Pangur zas a znovu,
až se stal tichým mistrem lovu.
Já čerpal moudrost ve dne v noci,
tmu v světlo měnit je v mé moci.

3 FARMEROVÁ, Nancy. *Blažené ostrovy*, Praha 2012: 11–12.

Druhý překlad, dle mého názoru kvalitnější, se nachází v knize Johna O'Donohue *Knihy keltské moudrosti*.⁴ Přestože název napovídá, že se jedná také o anglický druhopřeklad, lépe zohledňuje původní znění.

Učenec a kočka

Já i kocour Pangur Bán
věrni jsme svým úlohám:
on s myškami zápolí,
já bojuji se slovy.

Víc než chvále naslouchat
toužím knihy číst a psát;
Pangur, ten mi nepřekáží,
miluje svou dravčí práci.

Radost ve svých srdcích máme,
když se lovem zabýváme;
lovit myši, lovit slova
začínáme stále znova.

Často štěstí Pangurovi
tučnou kořist dopřeje;
častokrát se smysl třepe
v síti bystrých myšlenek.

Mlčky číhá Pangur u zdi,
v očích lásku k vraždění;
zatímco já usiluji
ztéci stěnu vědění.

Když se myška v drápech zmítá,
to je Pangur blažený!
Ach, jak blažený jsem já, když správně
řeším vážné problémy!

Tak tu pilně pracujeme,
víme, co je povinnost;
v radost se nám proměňuje
naše skvělá obratnost.

Každodenním trénováním
z Pangura se mistr stal;
moudrosti mé jasný plamen
nevědomost rozehnal.

Na českém internetu jsem našel ještě tři kompletní nebo částečné překlady různých kvalit. Dostupné jsou na těchto adresách:

<http://www.revolverrevue.cz/anonym-ja-a-pangur>

<http://www.pismak.cz/print.php?data=piece&id=391608>

<http://magazlin.zln.cz/9/kniha9.htm>

---

4 O'DONOHUE, John. *Knihy keltské moudrosti*, Praha 2002: 63–64.

Seznam vybraných anglických a německých překladů básně Pangur Bán

- Poems in the Codex S. Pauli, II. Ed. a přel. Whitley Stokes, John Strachan. In: *Thesaurus Palaeohibernicus : a collection of Old-Irish glosses, Scholia prose and verse*, Vol. II, Cambridge 1903: 293–94. Dostupné z: <https://archive.org/details/thesauruspalaeoh02stokuoft> či http://wikisource.org/wiki/Old_Irish_Verse
- Pangur Bán / The Scholar and his Cat. Ed. a přel. Gerard Murphy. In: *Early Irish lyrics: eighth to twelfth century*, Oxford 1956: 3. Dostupné z: http://www.asnc.cam.ac.uk/spokenword/i_pangur.php?d=tt
- Pangur Bán / The scholar and his cat. Ed. a přel. Robin Flower. In: O'ROURKE MURPHY, Maureen – MacKILLOP, James. *Irish Literature: A Reader*, Syracuse, New York 1987: 22-23. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=NaKepuxAP9UC&pg=PA22#v=onepage&q&f=false> či <https://www.ling.upenn.edu/~beatrice/pangur-ban.html>
- The Scholar and the Cat / From the Irish of Pangur Ban. Ed. Frank O'Connor / Eavan Boland. Dostupné z: <http://homepages.wmich.edu/~cooneys/poems/pangur.ban.html>
- Pangur Bán. Přel. Seamus Heaney. In: CRANE, Susan. Pangur Bán. In: *Animal Encounters: Contacts and Concepts in Medieval Britain*, Philadelphia 2013: 14–15. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=LLHomhe_fmUC&pg=PA14#v=onepage&q&f=false
- Messe ocus Pangur bán / The Scholar and his Cat. Ed. a přel. David Stifter. In: *Sengoidelc: Old Irish for Beginners*, Syracuse, New York 2006: 27. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=CqOZYQAx_xIC&lpg=PP1&hl=cs&pg=PA27#v=onepage&q&f=false
- Pangur Bán. Ed. a přel. Rainer Kampling, Karin Stüber. In: KAMPLING, Rainer. Vom Streicheln und Nutzen der Katze. Die Wahrnehmung der Katze bei christlichen Autoren von der Spätantike bis zum 12. Jahrhundert. In: *Eine seltsame Gefährtin: Katzen, Religion, Theologie und Theologen*, Frankfurt 2007: 116. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=4a9Vs5G1hi8C&pg=PA116#v=onepage&q&f=false>
- Messe ocus Pangur Bán. Ed. a přel. Matthieu Boyd. In: BLACK, Joseph et al. *The Broadview Anthology of British Literature: The Medieval Period*, Vol. 1, 3rd ed, Peterborough, Ontario 2014 : 34–35. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=JjpbQAAQBAJ&lpg=PP1&hl=cs&pg=PA34#v=onepage&q&f=false>
- The Scholar and his Cat. Přel. James Marchand. Dostupné z: <http://faculty.georgetown.edu/jod/pangur.html> či <http://www.ceantar.org/pangur.html>
- Pangur Bán / White Pangur. Dostupné z: <http://tastedthefruit.wordpress.com/2010/03/31/translation-the-scholar-and-his-cat/>

Audio

<https://soundcloud.com/shawn-mcburnie/d-ith-sproule-pangur-ba-n-in>

http://www.asnc.cam.ac.uk/spokenword/audio/i_pangur.oga

<https://www.youtube.com/watch?v=tTiSak8r9P8>